

Originalni naučni rad

UDK 338.48-6:502/504

DOI 10.7251/SVA1714227C

COBISS.RS-ID 6492440

EKOTURIZAM I ODRŽIVO UPRAVLJANJE RESURSIMA

Doc. dr Saša Čekrlija¹

Nezavisni univerzitet Banja Luka

Apstrakt: Turizam kao kretanje praćeno potrošnjom ima snažan uticaj na privredni rast i strukturu domaćeg BDP-a. Logično je da se takvo kretanje nastoji dodatno omasoviti kako bi multiplikacija turističke potrošnje bila izraženija. U takvim okolnostima dolazi do snažnijeg uticaja na resurse turizma koji su u velikom dijelu prirodni resursi kao što su morske obale, šume i dr. Nisu rijetke destinacije koje su devastiranjem prirodnih resursa naglo izgubile popularnost i kao takve trpe negativne ekonomske efekte nekontrolisane turističke aktivnosti. Krajem XX vijeka ojačao je tzv. odgovorni turizam koji kao filozofiju propagira jedinstvo turiste i prirode uz snažan spoznajno-edukativni i medicinski aspekt samog poštovanja. Ekoturizam podrazumijeva upravljanje procesima u turizmu na način da procjenjuje i mjeri uticaje različitih segmenata kretanja putnika i konzumiranja turističkih aktivnosti na životnu sredinu.

Cljučne riječi: *Ekoturizam, prirodni resursi, održivi razvoj*

1. ELEMENTI TURISTIČKOG PROIZVODA ZASNOVANOG NA ODRŽIVOM RAZVOJU

Za zaštićeno područje je presudno da način upravljanja vodi ka povećanom učešću turista kao i podizanju njihove svijesti o značaju zaštite prirodnih resursa drugih atrakcija područja u kom borave. Turizam je svakako snažan faktor ekonomskog razvoja, ali treba znati da mogućnosti transformacije određenog prostora bez kontrole i ograničenja može trajno ugroziti njegovu održivost i ekonomsku aktivnost stanovništva. Različiti su načini turističke valorizacije i korištenja resursa prirode za formiranje turističke ponude i treba naglasiti da dio profita ostvarenog potrošnjom u turizmu mora biti usmjeren na održavanje resursa koji uzrokuju takav stepen potrošnje.² Očuvati znači odgovorno upravljati resursima i

¹ Doktor ekonomskih nauka, dekan Ekonomskog fakulteta NUBL, e- mail: gong.sasa@gmail.com

² Khah. S.A, Rao, R.J, Wani.K.A, (2011), *Ecotourism and the impact of the conventional tourism on the fragile ecosystems* I.J.S.N., VOL. 2 ISSN 2229 – 6441, str. 434

kretanjem posjetilaca u cilju sprovođenja strateških planova. Ekoturizam donosi revoluciju u industiji putovanja.³

Putovanja i prihodi od turizma će zadržati trend rasta pa je veoma važno na odgovoran i održiv način čuvati resurse koji su osnovni motiv za posjete i potrošnju. Šta znači održivi razvoj iz ugla putovanja? Najjednostavnije je reći da je održivi razvoj onaj stepen razvoja koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istovremeno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.⁴ Na taj način dolazi do jasnog profilisanja turizma koji je ekološki održiv i čiji proivod podrazumijeva aktivni da sa mnoštvom rekreativnih aktivnosti, brojne edukativne sadržaje kako bi spoznajna komponenta bila primarno naglašena i konačno zdrav obrok pripremljen od ekološki proizvedenih namirnica.

Neprestan rast broja turista u zaštićenim područjima prirode i jačanje ekološkog koncepta o važnosti zdrave životne sredine, stimulisalo je nadležne u državama širom svijeta da preuzmu odgovornost o masovnoj ekspanziji sistema zaštićenih dobara. Naglašeno je da područja zaštićene prirode kojima se upravlja na održiv način, imaju višestruku ulogu za savremeno društvo pa se realno dolazi do zaključka da je eko turistički proizvod skuplji od klasičnog turističkog proizvoda koji npr. podrazumijeva ljetnji odmor baziran na uživanju u morskoj plaži bez određenih sadržaja. Imajući u vidu ekološki, socijalni, medicinski i kulturni aspekt ekoturizma, potpuno je razumljiva viša cijena eko turističkog proizvoda.

Ekoturizam je vrsta odgovornog turizma koji minimalizira negativne posljedice za životnu sredinu i dodatno jača lokalni kulturni identitet. Ekoturizam snažno promovise medicinski moment na način da kao sastavni dio ekoproizvoda podrazumijeva aktivno učešće turista u sportsko-rekreativnim aktivnostima kao što su pješaćenje, vožnja biciklima, plivanje uz naglašen značaj zdrave ishrane. Ekoturizam je kao ciljnu grupu odredio ekološko osvještene turiste koji očuvanje životne sredine rangiraju visoko u prioritetima savremene civilizacije. Čisto more, nezagađene rijeke, očuvan biljni i životinjski svijet, čist vazduh i zdrava hrana su postali značajni elementi turističke destinacije gdje turisti žele provesti svoje slobodno vrijeme. Značajan aspekt predstavlja prostorna zaštita svih izuzetnih i jedinstvenih dijelova prirode od značaja za naučne, kulturno-obrazovne, rekreativne i druge svrhe.

³ Prvo spominjanje pojma ekoturizma datira iz 1965. godine gdje *Hetzer* u svome članku "*Environment, tourism, culture*" postavio četiri temeljna stupa odgovornog turizma: minimiziranje uticaja na životnu sredinu, uvažavanje kulture domaćina, maksimaliziranje koristi za lokalnu zajednicu i maksimaliziranje zadovoljstva turista.

⁴ Milutinović.S, (2004), *Urbanizacija i održivi razvoj*, prvo izdanje, Fakultet zaštite na radu u Nišu, Niš

Napori da se ekoturizam sertifikuje su u svojoj početnoj fazi. sertifikacija ekoturističke aktivnosti uključuje prikupljanje podataka od kompanija o njihovim environmentalnim i socijalnim pokazateljima, a nakon toga, verifikaciju ovih podataka. S obzirom da se ekoturizam dalje definiše kroz svoje učesnike i na tržištu, ostaju mnoga pitanja o tome koliko uspješno ekoturizam može biti sertifikovan imajući u vidu da su ekoturistička preduzeća mala, veoma rasuta i regionalnog su karaktera. Mnoga preduzeća se nalaze u zemljama u razvoju gdje usluge nadgledanja pa čak i sistemi komunikacije mogu biti nedostupni. Ekoturistička preduzeća posluju u malom obimu i možda se mogu najbolje ocijeniti korišćenjem kriterijuma određenih za taj stil poslovanja (podaci CENORTA).⁵

Nadzor međuuticaja razvoja velikih turističkih centara i zaštićenih prostora, priobalnih pojaseva i zelenih površina mora se vršiti kontinuirano kako bi se doprinijelo pronalaženju modusa za uspostavljanje harmonične i funkcionalne sredine u kojoj će lokalno stanovništvo imati povoljne uslove za život i rad dok će turisti moći i dalje vršiti potrošnju, što je konačni cilj industrije putovanja. Sa socio-ekonomskog, ekološkog i planerskog stanovišta, danas opravdano raste briga o životnoj sredini pa sastavni dio urbanističkih politika već više od dvadeset godina predstavlja i koncept održivog razvoja mada njegova definicija, ciljevi i praktične implikacije još uvijek nisu u potpunosti prihvaćeni. Ovo je posebno važno kada je u pitanju izgradnja objekata za smještaj većeg broja turista, ali objekata koji su prijatelji životne sredine i čiji je uticaj na životnu sredinu minimiziran. Danas postoje objekti za smještaj koji se zovu „Ecolodge”. Ova vrsta smještaja pojavila se tokom posljednjih nekoliko godina, a od smještaja nude i aktivnosti aktivnog odmora zasnovane na misiji ekoturizma kao što su pješačenje, posmatranje ptica, vožnja kanuom, jahanje konja, vožnja biciklom, izleti na plaže, edukative posjete lokalnim muzejima, zoološkim vrtovima, farmama leptira. Neke su i malo ekstremne, kao staze od konopaca za šetnje po džungli.

Ecolodge predstavlja vrstu turističkog smještaja koji zadovoljava sljedeće kriterijume:⁶

- a) Štiti prirodne i kulturne komponente svog okruženja,
- b) Tokom izgradnje vrši minimalan uticaj na životnu sredinu,
- c) Uklapa se u specifični kontekst okruženja,
- d) Koristi alternativna, održiva sredstva u potrošnji vode,
- e) Obezbeđuje pažljivo postupanje sa smećem i otpadnim vodama,

⁵ više na <http://www.cenort.rs>

⁶ Sam termin “ecolodge“ zvanično je upotrebljen na Prvom međunarodnom forumu o ekosmještaju 1994. godine na Djevičanskim ostrvima (SAD). Prva knjiga koja sadrži definiciju i smjernice ovakve vrste smještaja i bavi se tom temom je Međunarodni vodič ecolodge-a (International Ecolodge Guidelines – Mehta et al 2002), kao rezultat međunarodne konferencije održane u Kostariki 1995.godine.

- f) Odlično surađuje sa lokalnim stanovništvom,
- g) Primjenjuje programe ekološkog obrazovanja i vaspitanja i zaposlenih i turista,
- h) Daje doprinos održivom razvoju lokalne zajednice kroz istraživačke programe.

2. VEZA IZMEĐU ODRŽIVOG RAZVOJA I TURISTIČKE DESTINACIJE

Snažniji razvoj ekoturizma dolazi kao logičan slijed nakon iz 70-tih i 80-tih godina prošloga vijeka te uz evidentne loše posljedice na životnu sredinu koji je izazvao masovni turizam. Danas postoji i Međunarodno društvo za ekoturizam - *The International Ecotourism Society (TIES)*⁷ čije djelovanje poprima sve veći uticaj kod vlada brojnih država. Nezadovoljstvo masovnim turizmom dovodi do porasta potražnje za doživljajem netaknute prirode. Manje razvijene zemlje počinju prepoznavati efekte turizma zeznanog na prirodi kroz povećavanje deviznog priliva uz manju štetu za životnu sredinu.

Turizam, kao kretanje praćeno potrošnjom, ima snažan uticaj na privredni rast i strukturu domaćeg BDP-a. Logično je nastojanje da se takvo kretanje dodatno omasovi kako bi multiplikacija turističke potrošnje bila izraženija. U takvim okolnostima dolazi do snažnijeg uticaja na resurse turizma koji su u velikom dijelu prirodni resursi kao što su morske obale, šume i dr. Nisu rijetke destinacije koje su devastiranjem prirodnih resursa naglo izgubile popularnost i kao takve trpe negativne ekonomske efekte nekontrolisane turističke aktivnosti. Važno je uspostaviti racionalan odnos između turizma i korištenja prostora razvoja. Uticaji turizma, dakle, mogu biti i negativni i pozitivni. Uticaj turizma ima različite forme: od degradacije prostora do povećanja svijesti o rijetkosti prostora. Kao što je turizam odgovoran za degradaciju prostora, tako predstavlja snažan faktor unapređenja i povećanja vrijednosti prirodnih resursa na širam području. Mnoge nerazvijene zemlje vide svoju veliku šansu u razvoju ekoturizma i u želji da što prije dođu do željenih prihoda upadaju u zamke koje su posljedica određenih zabluda i to prije svega da je svako nerazvijeno područje je idealna oblast za razvoj ekoturizma te da se u nerazvijenim područjima i uz malo ulaganja može brzo razviti ekoturizam. Zablude se dalje zasnivaju na planiranju velikog profita koji će trajati kontinuirano. Svako investicono ulaganje je ulaganje u cilju ostvarivanja dobiti.

⁷ TIES je međunarodna neprofitna organizacija članova potpuno posvećena pronalaženju izvora i stručnom osposobljavanju kako bi se turizam učinio aktivnim sredstvom zaštite i održivog razvoja. To je najstarija i najveća međunarodna organizacija koja svoje aktivnosti bazira prema ekoturizmu. Osnovana je 1990. godine i ima više od 1600 članova iz preko 100 zemalja. Ovo društvo pruža usluge organizatorima putovanja, stručnjacima za zaštitu, upravljačima parkova, zvaničnicima vlada, vlasnicima smještajnih objekata, vodičima, istraživačima, konsultantima i drugim profesionalcima koji teže da primjene ekoturističke projekte širom svijeta.

Investicijski ciklusi se planiraju dugoročno i sa sobom nose određenu dozu rizika. Investiranje u turizam zahtijeva detaljne analize kroz kreiranje poslovnog plana gdje treba pružiti sve relevantne informacije o isplativnosti projekta investicije. Projekti zasnovani na degradiranju resursa nose velike rizike i špekulantski ulagači to znaju. Naravno, u investicijskim dokumentima se to ne navodi, s obzirom da su ulaganja u turizmu nerazvijenih zemalja često praćena državnim subvencijama, ulagači često „*preseljavaju*“ investicije nakon isteka perioda subvencija koji su obično identični roku trajanja resursa. Prije donošenja odluke o investicijskom ulaganju polazi se od pretpostavke da je potrebno procijeniti sa izvjesnošću očekivanu stopu dobiti ali i mogućnosti ostvarenja dodatne dobiti ukoliko ulazni troškovi mogu biti niži. Danas u vrijeme globalnog turbulentnog okruženja koje je u velikoj mjeri zahvatila špekulantska ekonomska aktivnost pravdana finansijskom krizom, planiranje različitih projekata vrši se u uslovima veće neizvjesnosti odnosno rizika, zbog čega konačni ishod nekog investicijskog poduhvata može osjetno odstupiti od planiranog.

Kada turistička destinacija razvija određenu vrstu turizma i usmjerava svoja sredstva u razvoj, potrebno je voditi računa o neposrednoj blizini samog lokaliteta. Lokalne zajednice stavljaju najviše na kocku blizinu lokaliteta naselju i zbog toga mogu najviše da izgube na rastućem međunarodnom ekoturističkom tržištu. S obzirom da globalizacija čini lokalnu kontrolu privrede sve težom, ekoturizam teži da preokrene ovaj trend isticanjem da lokalni preduzetnici i lokalne zajednice moraju biti u najvećoj mjeri uključeni. Mogućnosti da se seoske zajednice uključe u turizam privukle su pažnju i pokrenule mnoga očekivanja, ali su rizici veliki ukoliko se ne izvrše odgovarajuće pripreme.

Lokalno stanovništvo mora biti unaprijed obaviješteno o mogućim posljedicama razvoja turizma i ono mora formalno pristati na razvoj u svojim područjima. Posebne vrste zagađivanja mogu biti: izgled hotelskog objekta koji nije uklopljen u prirodnu sredinu, objekt neboderskog tipa, beton koji prevladava djeluje neprirodno. Često se o ovim elementima ne vodi briga kada se planira izgradnja kapaciteta. Brojni su primjeri negativnog uticaja turizma u Evropi. Kao čest primjer navodi se Španija gdje je masovni turizam počeo 60-tih godina i koji se dalje razvijao dolaskom niskotarifnih avioprevoznika. Masovnost posjeta i korištenja prirodnih resursa turizma u Španiji ubrzo je postala prijatna održivosti životne sredine, a samim tim i ekonomije. Masovna gradnja hotela na španskoj obali uzrokovala je erozije i devasirala potencijale koji su u procesu valorizacije određeni kao primarni i jedinstveni. Tri četvrtine pješčanih plaža na mediteranskoj obali od Španije do Sicilije je nestalo. Nažalost i pretjerani izlov ribe je dao svoj negativan doprinos u sunovratu odgovornog upravljanja resursima turizma u Španiji.

Međutim, ne mora nužno značiti da sva turistička kretanja predstavljaju neki vid zagađivanja okoliša. Ako je primjena koncepta održivog razvoja

kvalitetna, onda se i sami turisti ponašaju u skladu sa novonastalim standardima kojise traže u ovoj oblasti. Zaštita prirode i prirodnih dobara je sastavni dio politike zaštite i unapređenja životne sredine, a sprovodi se razvojem različitih oblika institucionalnog organizovanja i obezbjeđivanjem adekvatnih materijalnih uslova.

Ljudska bića kao misaona imaju veliku moć učenja, anticipacije i svjesnog djelovanja koje može biti prilagođavanje, ali i djelovanje za prilagođavanje drugih i drugoga. Moć je nedvosmisleno društvena tehnologija manipulisanja ljudima. Otpornost i prilagodljivost u društvenim sistemima su veoma različiti od onih u ekološkim sistemima. Ljudi mogu zamisliti i planirati budućnost.⁸ Svjesno zanemarivanje prirode i svega što ona nudi dovodi do snižavanja kvaliteta života i prije svega povećava rizik od nastanka raznih bolesti. Od druge polovine prošlog vijeka ljudsko djelovanje nailazi na unutrašnja i spoljna ograničenja pa se u prvi plan postavlja problematika održivosti tog djelovanja. Odatle dolazi i odgovornost za vlastito ponašanje i posljedice postupaka svakog od dionika u tome.

3. TURIZAM I SIROMAŠTVO

S obzirom da je čovjek faktor pokretanja zagađivanja životne sredine samim tim svojim radom može i spriječiti dalje uništavanje. Prostor slobode održivog razvoja je ograničen sa druge strane prirodnim okolnostima. Naša planeta u svakom trenutku ima vrlo precizno mjerljive fizičke granice bez obzira na sve moguće tehnološke promjene i poboljšanja koja te granice mogu pomicati. Međutim, na lijevoj strani modela održivog razvoja, kao limitirajući faktor je predočena društvena izdržljivost kao koncept bez opšteprihvaćenog određenja.⁹ Upravo ovo ograničenje apostrofira značaj odgovornog upravljanja resursima i značaj osjetljivosti društva u cjelini jer svako negiranje ovoga i nepostojanje takvih osobina može se smatrati protivno razvoju. Širok spektar proizvoda i usluga koje nudi industrija turizma omogućavaju visok stepen potrošnje i multiplikacije u platnom bilansu zemlje. Za svaki dolar potrošen na putovanja i turizam stvara se dolar i po u učešću industrije turizma u BDP-u u odnosu na druge privredne sektore.¹⁰ Turističke aktivnosti moraju poštovati jednakost svih, treba da promovišu ljudska prava i posebno individualna prava najosjetljivijih grupa, posebno djece, starijih, hendikepiranih, etničkih manjina i domicijelnog stanovništva. Savremeno poslovanje najčešće u velikoj mjeri podrazumijeva neracionalno korištenje

⁸ Trputec,Z, (2007) *Dizajn humanog održivog razvoja i ekonomski razvoj*.Mostar: Hrvatski leksikografski institut Bosne i Hercegovine

⁹ Trputec,(2007.) str. 71

¹⁰ The World Travel & Tourism Council (WTTC), Izvor: <http://www.wtcc.org/research/special-research/business-travel-research/>

i nesavjesnu eksploataciju brojnih resursa, isključivo u cilju brzog sticanja ekstra profita. Sve navedene aktivnosti se često vrše bez obzira na trajnu devastaciju prostora, ugrožavanje održivosti i povećanje stepena siromaštva lokalnog stanovništva. Koncept humanog održivog razvoja kao važnu kariku posmatra kvalitet života stanovništva određenog područja.

Važno je naglasiti da posljedicu siromašenja stanovništva u suštini predstavlja povećanje broja gladnih u svijetu, što je u savremenom dobu nedopustivo. Nedimuti i neupotrebljeni resursi na očuvanom područjima uglavnom budu valorizovani u svrhu turističke industrije. Turizam se ne razlikuje mnogo od drugih proizvodnih sektora, ali ima određene prednosti za rast u korist siromašnih, jer (prema izvještaju Studija održivog turizma i eliminacije siromaštva¹¹ UNDP-a iz aprila 1999.) kao takav ima mnogo potencijala za razvoj u siromašnim zemljama i oblastima. Turistički proizvodi se mogu razvijati na bazi prirodnih resursa i kulture, a to su često jedina sredstva kojima neke određene zemlje raspolažu. Mnogi nedostaci eksploatacije ekološki očuvanih prostora u funkciji turizma, kao što su odliv i nestabilnost prihoda, prisutni su i kod drugih privrednih grana. Međutim, turizam može obezbijediti veću korist za lokalno okruženje kroz kvalitetniju kontrolu korištenja resursa. Na međunarodnom nivou, veliki broj turističkih organa u privatnom sektoru bavio se problemima očuvanja životne sredine, ali se nisu fokusirali na socijalne probleme koji se tiču eliminacije siromaštva.¹¹ Postoji šest značajnih razloga za usmjeravanje aktivnosti na razvoj partnerstva koja su obično modeli privatno-javnog partnerstva poslovanja (program podrške zelenog preduzetništva) uz korištenje ekološki očuvanih područja kroz turizam u korist siromašnih.¹²

- a) Turizam predstavlja masivnu industriju koja se razvija i utiče na milione siromašnih. Zato bi marginalno poboljšanje moglo da izazove značajne koristi;
- b) Turizam ima prednosti u odnosu na druge industrije vezano za eliminaciju siromaštva;
- c) Čak i ukoliko najsiromašniji ne ostvaruju direktnu korist od turizma, važno je smanjiti troškove sa kojima se oni suočavaju. Koristi se mogu proširiti na "prilično siromašne", kao što su trgovci, obični i nekvalifikovani radnici, zanatlije i drugi;

¹¹ UNDP (skraćena od United Nations Development Programme) je organizacija Ujedinjenih nacija za program razvoja. U svom dokumentu pod nazivom „Studija održivog turizma i eliminacije siromaštva“ koji je podnesen kao Izvještaj Sektoru za međunarodni razvoj u aprilu 1999. godine navode se brojne mogućnosti za razvoj inicijativa u sektoru turizma radi promovisanja ekonomskog rasta u korist siromašnih i doprinosa eliminaciji siromaštva. Iz navedenog dokumenta za potrebe ovoga rada su korišteni podaci strana 7. i 8.

¹² Čerkrlja, S. (2012) *Turizam kao faktor održivog razvoja - opšti pristup odnosu ulaganja i siromaštva*, Svarog, Časopis za društvene i prirodne nauke, br. 5, Nezavisni univerzitet Banja Luka

- d) Kao intervencija koja utiče na siromaštvo, turizam se, vjerovatno, ne može porediti sa direktnim sredstvima, kao što su investicije u zdravstvo, obrazovanje i poljoprivreda. Ali, kao strategija za promovisanje rasta na širim osnovama turizam u korist siromašnih ima dobre potencijale;
- e) Napredak u isticanju ekoloških pitanja u okviru turističke problematike pokazuje da zajednička akcija može donijeti rezultate čak i kod industrije kao što je turizam;
- f) Ograničeni dokazi pokazuju da se može koristiti čitav niz strategija za razvoj turizma u korist siromašnih, ali se malo radi u praksi.

Lokalno stanovništvo mora imati uvid u planove lokalne zajednice, mora biti uključeno u javne rasprave, dok procedure lokalne zajednice na polju poziva ulagačima potencijalnim partnerima moraju biti transparentne i poštene. Na taj način se kapacitet i posvećenost lokalnih vlasti povećavaju te se poslovni interes u korist siromašnih jasno stavlja do znanja. Važno je neprestano analizirati potencijani negativan učinak poslovanja na održivost resursa i na standard stanovništva, a naročito prilikom izrade strategije održivog razvoja. Takođe je važno ohrabriti uključivanje problematike siromaštva u ekološke propise i zakonske norme kroz promovisanje etičke potrošnje. Potrebno je promovisati primjere dobrih praktičnih rješenja ranije realizovanih projekata u korist siromašnih. Prirodni resursi su bogatstvo svake zemlje i cijelog čovječanstva i potrebno je njima upravljati planski i umjereno. Tu, prije svega, spadaju poljoprivredna zemljišta, šume, fosilna goriva i minerali te vodeni svijet rijeka, jezera i mora. Jasan koncept razvoja i želja za obnovljivim resursima daju pravi okvir za prikupljanje, analizu i interpretaciju kompleksnih strategija. Gazdovanje resursima predstavlja kompleksan i zahtjevan izazov planerima i menadžerima. Planiranje, pravljenje inventure resursa i druge poslovne odluke su aktivnosti za koje je neophodno upravljati velikom količinom različitih podataka do kojih se dođe.

ZAKLJUČAK

Nedovoljna ulaganja u nauku, obrazovanje i tehnološki razvoj, te očuvanje prirode i njenih resursa, svakodnevno nanose veliku štetu cjelokupnom društvu. Pregled strateških dokumenata o razvoju ukazuje da nema strateške usmjerenosti kako bi se u budućnosti cijela regija razvijala kao socijalno odgovorna, ali istovremeno i moderna destinacija koja garantuje poštovanje kvaliteta usluge i dostignutih evropskih normi, a koja će kao takva biti u značajnoj mjeri konkurentna i u stanju da ponudi očekivani kvalitet plaćene usluge.

Važno je procijeniti osjetljivost i mogući uticaj na ključne resurse turizma, a to su analiza potencijala i ograničenja za buduće održivo korištenje prirodnih resursa i ukupnog nasljeđa u eko, odnosno ruralnom turističkom razvoju te povezivanje prepoznatih oblika turističke ponude sa segmentima eko i ruralne turističke potražnje. Da bi posljedice bile

unaprijed kontrolisane, neophodno je formulisanje lokalne strategije ekološkog i ruralnog turizma za određeno područje uz jasno određivanje veza i sinergija s ostalim komponentama turističkog proizvoda. Nakon toga, na red dolazi analiza prednosti i nedostataka konkurencije i identifikacija mogućnosti za jasno pozicioniranje područja i broja zaposlenih na tome području (njihov stepen obrazovanja, visinu plate i radno vrijeme). Održivi razvoj temeljen na projektnim idejama eko i ruralnog turizma, na konkretnim lokacijama, s osnovnim elementima poslovnog i investicionog plana mora podrazumijevati i sistematizaciju ljudskih resursa sa jasnim zadacima šta se od svakoga traži.

ECOTOURISM, SUSTAINABLE MANAGEMENT OF RESOURCES

Saša Čekrljija PhD

Abstract: Tourism, as the moving with spending money, has a strong impact of economic growth and structure of national GDP. It is logical that such movement is trying to popularize more and more in order to increase the multiplication of tourism spending. In such circumstances there is a stronger impact on the resources of tourism which are is large part na natural resources such as seashore, forests, etc. It is not uncommon to find destinations that lost on their popularity because of the devastation on natural resources and as such suffer negative economic effects of uncontrolled tourism activities. At the end of the 20th century, the so-called responsible tourism is strengthened and their philosophy promotes the unity between tourist and nature with strong cognitive, educational and medical aspect of the journey. Ecotourism involves process management in tourism so as to assess and measure the impact of different segments of the movement of passengers and consumption of tourism activities on the environment.

Key words: *Ecotourism, natural resources, sustainable development*

LITERATURA

1. Čekrljija, S. (2012) *Turizam kao faktor održivog razvoja - opšti pristup odnosu ulaganja i siromaštva*, Svarog, Časopis za društvene i prirodne nauke, br. 5, Nezavisni univerzitet Banja Luka
2. Čekrljija, S., Radić, G. (2013) *Štetne posljedice dislociranja poslovanja korporacija u nerazvijene zemlje*, Putokazi, Fakultet društvenih znanosti MB Sveučilišta Hercegovina (eISSN 2303 470X), (UDK 332. 122 (1-177)), broj 1, 2013. godine
3. Khah. S.A, Rao, R.J, Wani. K.A, (2011) *Ecotourism and the impact of the conventional tourism on the fragile ecosystems*, I.J.S.N., VOL. 2
4. Milutinović, S. (2004) *Urbanizacija i održivi razvoj*, prvo izdanje, Fakultet zaštite na radu u Nišu, Niš
5. Trputeć, Z. (2007) *Dizajn humanog održivog razvoja i ekonomski razvoj*, Hrvatski leksikografski institut Bosne i Hercegovine, Mostar
6. The World Travel & Tourism Council (WTTC), Izvor: <http://www.wtcc.org/research/special-research/business-travel-research/>
7. *Opšti etički kodeks u turizmu*, UNWTO